

non accipiebatur), si rex aut princeps durius, arbitrarie et sine regulis determinatis gubernare videatur. Vocatur vero tyrannis (*tyrannie*) (a voce græca τύραννος, rex vel *monarcha*), quando princeps, sive legitimus, sive illegitimus, subditos injuste opprimit.

Monarchia potest adhuc esse electiva vel successiva seu hæreditaria. Est *electiva*, quando princeps a populo vel a magnatibus regni eligitur, ut olim in Germania et in Polonia. Est autem *successiva* seu *hæreditaria*, cum principis descendentes natu majores ei jure succedunt, et auctoritatem sicut terras, domos, aliaque bona temporalia, hæreditate capiunt. Modo filii et filiæ indiscriminatim auctoritatem via successionis obtinent, ut in Anglia; modo soli masculi ad eam possidendum idonei sunt, ut in Gallia, vi legis antiquissimæ, quæ dicitur *salica*, et tribuitur Pharamondo vel Clodovæ I. Qui vi liberæ electionis vel successionis lege statutæ ad supremam auctoritatem pervenit, dicitur legitimus; qui eam violentia vel astutia et absque titulo capit vel obtinet, appellatur usurpator, et summæ reus est injustitiæ: qui vero in circumstantiis extraordinariis constituitur ad gubernandam societatem eamque salvandam, dicitur imperator, rex aut princeps ex necessitate. Stricte loquendo neque legitimus est, neque usurpator.

Aristocracia, a vocibus ἀριστος, optimus, et κράτος, *potestas*, est societas in qua primates supremam auctoritatem habent, sive nobilitate, sive opibus, sive capacitate cæteris præcellant; tale diu fuit gubernium Venetiarum. Si in hoc regimine quidam irrepant abusus; v. g., si primates populum opprimant, si dignos a concilio avertant, si indignos vel incapaces admittant, tunc gubernium istud dicitur ad *oligarchiam* devenire. *Oligarchia* autem, a vocibus δλιγχις, aut δλιγχοι, pauci, et δρχη, *potestas* quæ paucorum auctoritatem per se designat, sæpius in malo sensu sumitur.

Democratia, quæ etiam in usu vulgari appellatur *republica*, illa est societas in qua suprema auctoritas penes generalia populi comitia residet: nomen accipit a verbo

δῆμος, *populus*, et κράτος. Hac gubernii forma usi sunt Lacedæmonii, Athenienses, Romani, etc. Gubernium democraticum male constitutum, in quo plebs infima prævalet, dicitur *ochlocratia* a vocibus όχλος, *multitudo*, et κρατος.

Sunt adhuc gubernia quæ vocantur *fœderata* et coalescentia ex pluribus societatibus a se divisis, aliquo tamen vinculo unitatis inter se conjunctis, et sub hoc respectu unicam societatem politicam constituentibus: talia sunt fœdera inter republicas Helvetiorum, inter principes Germaniæ, inter provincias Americæ (*les Etats-Unis*), etc.

PUNCTUM SECUNDUM.— Quodnam ex triplici regimine politico sit anteponendum.

Unum quodque regimen politicum legitime constitutum bonum est in se, et populo cui præfecitur convenire potest: sic respublicæ Græcorum et Romanorum diu floruerunt. Celebris fuit respublica Venetiarum sub regimine aristocratico constituta.

Attamen dici potest regimen democraticum esse omnium imperfectissimum. In eo enim omnes jus suffragium emitti habent, omnes ad honores et dvitias tendere possunt, foventur desideria altius ascendendi, ulterius progrediendi; irritantur cupiditates; hinc nascentur tumultus, dissensiones, seditiones, injustitiae, oppressiones, etc. Testatur historia quot et quantæ hujusmodi calamitates olim extiterint apud Romanos. Propriis videmus oculis quid, non longo abhinc tempore, ex tentatione institutionis reipublicæ, in pluribus regionibus acciderit.

Ad summum igitur democratia, juxta nos, convenire potest parvo populo, nunquam vero numerosiori. Imo vera democratia impossibilis est in magna gente, et a fortiori in regno ex variis populis coalescente; quia impossibile est omnes cives simul congregari et omnium suffragia pro singulis legibus ac decretis constituendis expetere; hoc sic confessus est Rousseau, *Contrat social*, l. III, ch. 4: *A prendre le terme dans la rigueur de l'acc-*

ception, il n'a jamais existé de véritable démocratie, et il n'en existera jamais. Il est contre l'ordre naturel que le grand nombre gouverne et que le petit soit gouverné.

Regimen aristocraticum sua etiam habet incommoda : senatores quippe frequenter non sunt unanimes; sæpe inter eos nascuntur dissidia ; lenta, implicata et aliquando debilior est administratio. Id multo magis verum est ubi agitur de populis a se divisis et tamen quodam fœdere generali inter se colligatis. Nunc igitur examinandum est quid de regimine monarchico sentiendum sit.

PROPOSITIO PRIMA.

Regimen monarchicum omnium est perfectissimum.

Prob. 1º. Quod naturali hominum constitutioni conformius est, eo ipso melius reputari debet : atqui regimen monarchicum naturali hominum, etc. Homines enim ante omnem conventionem per familias distributi sunt; in unaquaque autem familia omnes sub regimine unius constituantur : ergo naturali eorum constitutioni conformius est ut regimini monarchico subjiciantur. Et revera, ubique de facto extiterunt monarchiae a primis temporibus usque ad nos, ut legere est in Genesi et in aliis Scripturæ sacrae libris. Græci et Romani sub regimine monarchico fuerant antequam formam democraticam adoptarent; deinde proprio pondere ad monarchiam redierunt. Ergo, etc.

2º Eo perfectius est regimen politicum quo promptior et accurrior est administratio : atqui promptior, facilitior et accurrior est administratio saltem ordinarie, quando unicus imperat : tunc enim tempus in contentionibus et dissidiis incassum non teritur, ut in comitiis deliberantibus sæpe contingit. Comitia tamen non excludimus; sed dicimus perfectius esse gubernium si vis imperandi resideat tantum in uno, qui virorum experientia et scientia commendatorum consiliis utatur. Ergo, etc.

3º Qui solus praest societati, eam tanquam rem suam gubernat, plures vero administratores, eam velut rem

communem curant : porro experientia constat homines cum majori sollicitudine rem propriam gerere ac curare quam rem communem. Ergo, etc.

4º Ad bonum regimen domus, navis et exercitus unus esse debet dominus, rector aut imperator : ergo, a pari, in societate politica, tutius consultur paci et concordiae per regimen monarchicum, quam per quamlibet aliam regiminis formam. Ergo, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Monarchia hæreditaria anteponenda est monarchia electivæ.

Nota. In hac propositione, nullo modo intendimus includere Romanorum pontificum monarchiam, quæ ob peculiares sui generis rationes, undequaque notabilissima et perfectissima est.

Prob. 1º. Hæc anteponenda est monarchia forma quæ naturæ conformior, paci, concordia et perpetuitati magis favet : atqui talis est monarchia hæreditaria. Quid enim naturæ conformius quam ut filius locum patris obtineat et vices ejus gerat? Quid paci, concordia et perpetuitati magis favet quam talis hæreditas, tumultus populi, dissensiones et bella inter cives præcavens? Ergo, etc.

2º Hæreditate supremæ auctoritatis semel admissa, princeps seipsum in descendantibus suis considerat, amorem patriæ dilectioni filiorum suorum et totius familiæ consociat, et fortius ac constantius administrationi reipublicæ incumbit, sicque bonum ejus procurat efficacius. Ergo, etc.

3º Hæreditas familias regnantes illustrat, easque commendabiliores populo efficit. Multo magis namque inclinatur populus ad honorem præstandum et obedientiam exhibendam ei qui ex longa serie regnum descendit, quam alteri antea ignoto. Ergo sub hujusmodi regimine bonum publicum efficacius obtinetur. Ita Bossuet, *Politique sacrée*, l. II, art. 4, prob. 9 et 10.

Dices : In hac gubernii forma sæpe contingit principes adhuc infantes, vel stupidos, infirmos aut perversos, ad

fastigium supremæ auctoritatis pervenire : ergo talis forma non est anteponenda.

R. Nego consequentiam. Non diffitemur quidem maxima nonnunquam oriri mala ex eo quod princeps adhuc infans, vel stupidus, infirmus aut depravatus, patri suo succedat : id plurimis exemplis confirmari posset. Sic multi aestimant primam causam omnium malorum quibus tam fortiter, a sexaginta annis, concussa est patria nostra, in administratione regni sub minoritate Ludovici XV reponendam esse. Sed falsum est maxima hæc mala inde frequenter et quasi necessario provenire. Vel enim regnum bene constitutum est, vel non : si prius, sapiens communiter instituitur administratio (*régence*), et tunc ordinarie gravia non timenda sunt mala ; saltem longe minus probabilia sunt quam ea quæ ex electione principis oriri solent : si autem constitutio regni sit mala, adeo ut tempore minoritatis publicæ administrationi sapienter non provideatur, innumera quidem inde provinent mala, sed monarchiæ successivæ tribui non debent, ut patet. Ergo, etc.

Hinc concludendum est formam monarchiæ temperatæ, modo recte sit constituta, esse perfectiorem. Magna enim corpora politica, ut aiunt, conservationi institutionum publicarum continuo invigilant, abusus præcavent, aut exortos corrigunt, jura principis et utilitates populi simul defendunt, etc. Ergo, etc.

SECTIO TERTIA.

De titulis quibus summa auctoritas acquiritur.

Quinque numerantur tituli quibus suprema auctoritas legitime acquiri potest, nempe, libera electio, victoria in bello justo, fœdus pacis, legitima successio et solida præscriptio.

1º Libera electio. Quamvis enim summa auctoritas in populo non resideat, nec a populo conferri possit, certum est tamen, secluso anteriori contractu et alio titulo politicæ auctoritatis non existente, populum vel primores gentis, juxta constitutionem, aliquem eligere et supre-

mum principem constituere posse, ut diximus supra, de origine societatis : id ab omnibus admittitur. Qui autem sic eligitur, jus imperandi a Deo accipit, ut supra diximus, pag. 609.

2º Victoria in bello justo. Qui enim bellum injuste declaravit, vel injurias alteri intulit et satisfactionem debitam recusavit, periculo armorum se suaque commisit : si vero vincatur, tam auctoritate publica quam bonis suis spoliari potest. Ita fert consuetudo apud omnes gentes in cunctis sæculis recepta.

3º Fœdus pacis, imo et quodlibet aliud fœdus. Quemadmodum enim privati, patresfamilias, v. g., de bonis suis per varios contractus disponere possunt, sic et ii qui supremam auctoritatem exercent, modo regulas æquitatis ac sanæ administrationis sequantur. Ita fert iterum mos ubique receptus, ut ostendemus infra, pag. 630.

4º Legitima successio. Auctoritas quippe est quid reale sicut bona temporalia, scilicet juribus positivis fundatum, ut supponitur ; ergo via successionis, sicut bona temporalia, transmitti potest, nisi aliqua lex fundamentalis in societate recepta contrarium statuat. Imo, sicut proprietas bonorum via naturali ad descendentes et proximos consanguineos transit, sic naturæ conformius est ut auctoritas suprema ad descendentes, vel iis deficientibus, ad proximos consanguineos transeat. Nonnullæ tamen institui possunt conditiones arbitrariæ ; v. g., quod mulieres eam obtinere nequeant.

Suprema auctoritas dividi non potest inter hæredes, sicut dividentur bona. Nam in utilitatem societatis politicæ fuit instituta : atqui talis divisio ad utilitatem societatis non vergeret, sed illi potius adversaretur. Hujusmodi tamen olim factæ sunt divisiones, sive per actum inter vivos, sive per testamentum, sed in detrimentum reipublicæ versæ sunt et quoddam jus politicum nunc ubique receptum eas non permittit.

5º Solida præscriptio. Titulo enim præscriptionis bona fortunæ legitime acquiri possunt; ergo et auctoritas su-

prema, siquidem naturæ proprietatis bonorum, nempe ratione jurium quibus nititur aut statuitur, participat. Aliunde hæc admittenda est doctrina sine qua ordo publicus turbaretur: atqui, nisi suprema auctoritas præscriptione acquiri posset, ordo publicus turbaretur; nam inde sequeretur fere omnes principes nunc regnantes esse usurpatores, et e solio descendere teneri, siquidem fere omnes alium non habent titulum præter longam possessionem tranquillam. Ergo, etc.

Ut proprietas bonorum via præscriptionis legitime acquiratur, plures necessariæ sunt conditiones, nempe bona fides, titulus coloratus et quædam aliæ lege positiva statutæ. *Code civil*, art. 2219 et seq.: verum omnes conditiones istæ non sunt necessariæ ut suprema auctoritas valide acquiratur, sed longa possessio tranquilla sufficit, præsertim si jam non existat legitimus principis expulsi successor qui ad coronam prætendat; alioquin florentissima regna turbarentur ut patet. Quænam autem esse debeat duratio temporis ad perficiendam hujusmodi præscriptionem requisita, certa regula determinari non potest. Hæc duo certa videntur, scilicet, 1º principem qui supremam auctoritatem de facto et post prædecessores suos tranquille exercet, esse legitimum, tam coram Deo quam coram hominibus, si nullus jam existat prætendens ad thronum; subditos debere obsequium principi supremam auctoritatem de facto exercenti, quando, habita ratione circumstantiarum, impossibile est primam dynastiam solo restituere. Hoc exigit ordo publicus et ratio præscribit. Ita ferme Puffendorf, l. iv, c. 12, n. 11.

SECTIO QUARTA.

De characteribus supremæ auctoritatis.

Præcipui supremæ auctoritatis characteres sunt ejus independentia, inviolabilitas, unitas et perpetuitas.

PUNCTUM PRIMUM. — De independentia supremæ auctoritatis.

Auctoritas quæ ab alia penderet, jam non esset su-

prema. Sive ergo magnam, sive parvam societatem regat, necesse est ut nullum superiorem tempore agnoscat in terra. Unde princeps cuius minimæ sunt ditiones, tam independens est in exercitio potentiae suæ quam potentissimus imperator.

Hinc 1º ab ultima sententia supremæ auctoritatis nulla est appellatio; appellatio enim fieri non potest nisi ab inferiore ad superiore.

Hinc 2º solus Deus supremam auctoritatem et actus ejus judicare potest, cum solus ipsius sit superior: principes igitur sunt velut tot dii, ut apprime dicit Scriptura, Ps. LXXXI, 6: *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsum omnes.*

Hinc 3º nullis legibus civilibus, proprie loquendo, tenentur supremi principes. Nam, vel alienis legibus tenebuntur, vel suis: atqui neutrum dici potest: non alienis, cum nullum agnoscant superiorem in ordine temporali; non suis, quia nemo seipsum obligare potest. Attamen in materiis sibi et subditis communibus leges suas observare debent, non quidem vi proprii mandati, sed vi legis naturalis quæ jubet ut ipsi æquitatis regulas custodiant et bonum exemplum præbeant subditis.

Hinc 4º licet auctoritas principis, in monarchia temperata, intra determinatos limites coercente, non ideo superiore agnoscat; v. g., quamvis rex leges sine consensu unius vel duplicitis conventus perficere nequeat, non tamen conventus ipsi constituuntur superiores. Præterea de suprema auctoritate loquimur: at suprema auctoritas, quoad leges condendas, in rege et in utroque conventu simul, in eo casu, residet.

PUNCTUM SECUNDUM. — De inviolabilitate supremæ auctoritatis.

Cum suprema auctoritas nullum agnoscat superiorem, nulla vis coercitiva adversus illam exerceri potest; unde sequitur illam nunquam legitime puniri posse: ergo vere est inviolabilis. Aliunde, principium quod totam perturbaret societatem admetti non potest: at principium quo statueretur supremam auctoritatem violari posse, totam

turbaret aut saltem turbare posset societatem. Id certe a nemine negari potest. Ergo, etc.

Hinc sequentia notatu digna colliguntur :

1º Supremam auctoritatem fortem esse necesse est, ita ut quoslibet sibi obtemperare recusantes cogere valeat; si enim mandata ejus impune violarentur, jam ipsa inviolabilis non esset et fines a se intentos obtinere nequiret.

2º Adversus supremam auctoritatem nunquam insurgere licet, etiamsi qui illam exercent dure et aspere subditos tractarent. Hujusmodi enim vitia jus non magis destruunt in imperante quam in patre : at certe filii ob talia vitia adversus patrem insurgere nequeunt; ergo nec subditi adversus principes. Imo quemadmodum filius vi aperta contra patrem, injustissime eum tractare volentem, pugnare licite non posset, sed potius fugere deberet; sic et subditus a principe injuste vexatus fugere potest, non vero adversus eum rebellare.

Unde gravissimi delicti sunt rei qui, sub praetextu reformandi abusus in gubernio existentes, viros armatos contra principem excitant illumque ad novam constitutionem cum juramento acceptandam cogunt. Sunt enim rebelles.

3º Si quidem abusus in administratione publica irrepserint, principem dictis vel scriptis, cum debita reverentia, admonere, argumentis convincere eumque simpliciter rogare licet, ut eos cessare faciat. Interea patienter exspectandus est supplicationis effectus.

4º Aliquando tamen fieri potest ut principem evidenter prævaricantem deponere liceat, nempe si talis sit constitutio regni, et instituti sint ordines civium qui in hoc casu pronuntiare debeant. Praeter hunc casum rarissimum, præcipui civium ordines, vel, ut aiunt, corpora politica, principem gubernii omnino incapacem; v. g., insanum, sub tutela redigere possunt. Eodem modo, et non aliter, tyrannum potestate sua evidenter abutentem cohibere liceret.

PUNCTUM TERTIUM. — De unitate supremæ auctoritatis.

Eo ipso quod auctoritas sit suprema, est unica : si enim non esset unica, vel aliam sibi superiorem agnosceret, et tunc non esset suprema; vel cæteræ ipsi saltem quodammodo subjectæ essent, et tunc ipsa sola esset suprema; vel aliæ ipsi forent æquales, et tunc non una existeret societas, sed plures societates a se invicem independentes. Ergo suprema auctoritas necessario est una, sive unus eam possideat, sive plures collective sumpti eam simul exerceant : nam in eo casu majoritas suffragiorum est expressio voluntatis imperantis : porro majoritas suffragiorum est quid unum et simplex. Ergo, etc.

Hinc qui sub primaria auctoritate quamdam auctoritatem civilem exerceant, eam proprie non habent, sed illius sunt duntaxat depositarii, et vocantur delegati. Inter delegatos autem alii jurisdictionem habent in omnes subditos, ut primarii ministri; alii jurisdictionem intra certos limites territorii vel personarum coercitam, quales sunt apud nos *les préfets, les sous-préfets, les maires, les juges, les officiers militaires*, etc. Hi omnes potestatem suam a suprema auctoritate immediate accipiunt, et mediate a Deo qui jubet ipsis obtemperari.

PUNCTUM QUARTUM. — De perpetuitate supremæ auctoritatis.

Nullæ institutiones humanæ sunt perpetuae : omnes quippe decursu temporum variis modis mutantur, infirmantur, et tandem pereunt. Itaque non absolute dicimus supremam auctoritatem esse perpetuam : verum contendimus illam ex natura sua non esse ad tempus, sed stabilem et ad perpetuitatem tendere ; quod sic probamus :

1º Genus humanum existere non potest quin per societas politicas dividatur, sicut semper divisum fuit, et societas politicae sine auctoritate suprema esse nequeunt: atqui naturalis ordo evidenter postulat ut singulæ societas politicae sint stabiles sicut familiæ, ita ut nulla sit unquam anarchia.

2º Si auctoritas suprema ad tempus tantum duratura esset, aliquem agnoscere superiorem qui eam sic limitaret et cessare cogeret : atqui, ex dictis, hoc repugnat.

3º Auctoritas suprema est sacra et inviolabilis, numquam subditi adversus illam rebellare possunt : ergo nulla est causa quæ eam legitime destruere possit ; ergo ex natura sua stabilis est ac perpetua.

Hic autem agimus de ipsam auctoritate suprema in se sumpta, non autem de modo illius exercitii, qui, juxta circumstantias, varius esse potest.

Inde inferendum est cunctos homines sub aliqua auctoritate politica nasci, sicut sub aliqua potestate paterna, et eam gubernii formam, sub qua nati sunt, honorare teneri : nulla ergo futura est generatio quæ recte contendere possit se erga principes legitime sibi succedentes minus obstringit quam primam generationem, quæ principem elegit aut regimini ejus consensit : contraria enim doctrina totum ordinem publicum subverteret, ac proinde falsa est et rejicienda.

SECTIO QUINTA.

De attributis supremæ auctoritatis.

Supremæ auctoritatis attributa sunt : 1º bellum indicere et facere ; 2º pacem et foedera inire ; 3º leges condere ; 4º justitiam exercere et crimina punire ; 5º de bonis subditorum pro bono publico disponere ; 6º constitutions regni stantes reformatre aut perficiere. De his oīnnibus in sex punctis breviter tractabimus.

PUNCTUM PRIMUM. — De potestate bellum indicendi et faciendi.

Si homines in statu naturæ puræ existerent, nonnullis quidem officiis erga se in vicem tenerentur, scilicet, officiis justitiæ, charitatis, benevolentia, etc. Hæc enim lex naturalis a Deo sancta evidenter præscribit : at nemo posset dissidia inter eos exorta judicare, innocentes protegere, nocentes reprimere, delinquentes punire, nisi eos vi aperta debellando. Sic variæ societas politicæ sunt relative ad se in vicem, id est, sunt re ipsa in statu naturæ

puræ. Cum enim singulæ sint supremæ et a se in vicem independentes, nulla est quæ jus eas judicandi habeat : debent ergo justitiam erga se in vicem servare, benevolentiam exercere, cæteraque legis naturalis officia implere. Hinc ortum est apud omnes vel saltem apud plerasque gentes jus consuetudine introductum et vocatum *jus gentium*, quod non est ipsam lex naturalis, sed quod ejus conclusiones applicationesque proximas, *positive* determinatas, complectitur. Si vero inter eas nascatur dissidium, quod mutuis explicationibus et reciprocis conventionibus componi nequeat, sola vi armorum defiri potest : quandoque igitur bellum fit necessarium, licet semper sit lugendum. Unde omni tempore fuerunt bella. Paucis verbis nobis dicendum est 1º de bellis justis; 2º de bellis injustis; 3º de modo bellum faciendi, et 4º de jure in bello acquisito.

De bellis justis.

Bella dicuntur justa quando non suscipiuntur nisi ob rationes justas. Justæ autem rationes bella suscipiendi sunt 1º injustæ aggressiones et actus hostilitatis ex parte alterius supremæ auctoritatis, et in eo casu bellum dicitur *defensivum*; 2º injusta debiti negatio ; 3º injuriæ illatæ reparatio quæ aliter obtineri non potest ; v. g., si dignitas regia in persona legatorum fuerit offensa ; 4º necessitas obtinendi legitimas securitates ; 5º manifesta juris gentium erga subditos violatio ; v. g., injusta civium spoliation, occisio, etc. Tunc ea bella vocantur *offensiva*, et sunt licita. Gubernia enim suam existentiam suaque jura et dignitatem conservare debent : atqui hæc alio modo conservare nequeunt, ut supponitur. Ergo, etc.

Ingentia igitur mala quæ ex bello communiter sequi solent, potestati injuste aggredienti, vel injurias inferenti aut illatas reparare nolenti, tribuenda sunt. Fieri tamen potest ut pars utraque bona fide sibi persuadeat se legitima habere motiva bellum aggrediendi vel provocandi, et tunc neutra coram Deo increpari potest, quamvis amare dolendi sit locus.

De bellis injustis.

Bellum semper est injustum si absque necessitate suscipiatur; v. g., 1º ob vanam gloriam, ad nomen celebre sibi comparandum; 2º ambitionis causa, ad dominacionem suam extendendam; 3º ex avaritiae motivo, ad acervandas ampliores dixitias; 4º ex invidia, ne altera potestas præcellat, vel ut præcellens deprimatur; 2º ex desiderio commodiorem locum obtinendi; 6º ex voluntate a solvendo debito se liberandi vel contractui oneroso non standi, etc.

Qui ob vanas vel injustas hujusmodi causas bellum aggrediuntur, cunctorum malorum inde provenientium sunt principium efficax, ea igitur ex justitia reparare tenentur et rationem de illis supremo Judici reddent.

Summopere cavere debent principes ne cupiditatibus abripiantur, vel perfidis aulicorum consiliis potius quam justitiæ regulis cedant. Caveant et ipsi consiliarii principum ne præcipitatione ducantur, vel ex ignorantia pronuntient vel aliqua cupiditate trahantur, et ad bellum injustum vel imprudens efficaciter moveant; tunc quippe grandissimi delicti contra justitiam fierent rei.

Sola auctoritas suprema bellum aggredi potest. Nam illud remedium est extreum, et extra necessitatem adhiberi non potest: atqui sola auctoritas suprema in tali necessitate constitui potest ut ad bellum necessario confugere debeat. Quicumque enim sunt inferiores, ad auctoritatem sibi superiorum appellare vel recurrere, sicutque convenientem satisfactionem obtinere possunt; contra vero qui supremam auctoritatem exercent, sola bellorum via justitiam ultimo loco efficaciter obtinere valent. Ergo privati possunt quidem, ut diximus, vitam propriam contra injustum aggressorem defendere, nunquam autem licet ipsis bellum indicere vel suspicere.

De modo bellum faciendi.

Jus gentium, ut aiunt, superius a nobis definitum,

MORALIS.

prohibet ne bellum *offensivum* ante quamdam saltem declarationem suscipiatur. Bellum enim licitum esse non potest nisi sit necessarium: porro bellum *offensivum* reputari non potest necessarium, nisi prius satisfactio debita fuerit postulata et tempore sufficienti expectata ut prudenter judicare liceat eam denegari. Hæc autem satisfactionis postulatio, cum minis expressis vel subauditis, est vera belli declaratio.

In bello *defensivo* nulla requiritur declaratio. Etenim ratio omnibus clamat vim injuste illatam vi opposita statim repellendi posse.

In bello justo legitime suscepto plurima sunt licita, alia prohibita.

1º Licitum est 1º efficaciora adhibere media ac capiendos vulnerandos et etiam occidendos hostes. Finis enim belli obtineri non potest quin superentur et vincantur hostes; superari autem et vinci non possunt nisi per fletibilia hujusmodi media. Ergo, etc. 2º Bona reipublicæ et ipsa bona privatorum, quatenus reipublicæ utilia esse possunt, deripere, auferre, incendere et destruere, non quidem sola auctoritate militum, sed jussu vel approbatione ducum, quando id necessarium esse judicant. 3º Urbes et arces obsidere, tormenta omnis generis contra illas explodere, quælibet ædificia incendere aut everttere, quamvis cum hostibus multi innocentes et forsitan extranei perire debeat. 4º Insidias parare, stratagemata adhibere ut hostes, fallaciis decepti, in discrimina conjiciantur, efficacius expugnantur, capiantur vel occidantr. Hæc non reputantur mendacia, quia usitata sunt in bello, et culpa sua tantum decipiuntur adversarii. 5º Transfugas et proditores ex parte adversa venientes suscipere, quamvis fugiendo peccent, eos interrogare, indicis ab eis acceptis uti, etc. Hæc enim adhuc ubique recepta sunt ut licita.

Contendit Puffendorf, l. VIII, ch. 6, n. 16, licitum esse adversarios milites ad transfugium vel ad proditionem excitare, pecuniis, promissionibus, aliisque illecebris eos tentare ac seducere. Verum hæc opinio sanæ morali con-

formis esse non videtur. Non licet ob quamcumque causam, aliquem ad rem intrinsece malam sollicitare : atqui prædicti milites patriam et principem suum prodere non possunt quin peccent : ergo qui eos seducere intendunt, ad rem intrinsece malam sollicitant. Ergo, etc.

2º Non licet 1º infantes, mulieres, senes et quotquot non sunt armati, directe occidere, quia vere non sunt hostes, saltem actu ; 2º nec victos jugulare ; tunc quippe finis belli absque occisione obtineri potest, cum hostes semel capti et armis exuti jam nocere nequeant : plures excipiunt, nisi capti sint numerosiores ut toto custodiri possint, dum sustinendum est prælium ; nec internuntiis aliquid molestia inferre, nam jure gentium semper inviolabiles esse debent ; 3º nec agros deprædari, nec domos incendere, nisi in quantum ad obtainendum finem belli necesse est ; 4º nec spiculatores mittere qui principem, ducem exercitus vel alios primores regni occulte trucident ; talis quippe agendi ratio semper habita est ut perfida nisi in ipsomet prælio exerceatur ; 5º nec foedera aut inducias violare ; talis enim violatio est adhuc perfidia contra jus gentium et recta ratione damnata.

De jure acquisito in bello.

In bello evidenter injusto nihil legitime acquiri potest, ut patet. At in bello justo legitime acquiruntur, juxta omnes : 1º spolia hostium, sive occisorum, sive vulneratorum, sive captorum, sive fugientium ; 2º omnia arma et instrumenta bellica, cujuscumque generis annona, publici aeris pecunia, etc. ; 3º quæcumque mobilia et immobilia ad rem publicam pertinentia : hæc ad principem, cuius nomine bellum infertur, pertinent, exceptis tamen spoliis militum, quæ ex usu recepto vitoribus cedunt, et mobilibus, quæ in direptione urbis legitime permitta rapiuntur.

4º In bello legitimo acquiritur jus in populos victos regnandi. Id quippe admitti debet ut validum quod semper et ubique sic admissum est : atqui semper et ubique admissum est jus populis victis imperandi eosque gubernandi in bello justo legitime acquiri posse. Præterea auctoritas in populos est quid reale sicut jus in bonum jam possessum vel ad bonum aliquod possidendum : ergo, quemadmodum bona fortunæ legitime acquiruntur in bello justo, sic et auctoritas gubernandi populos, quidam tamen, ut Grotius et Puffendorf, arbitrantur hujusmodi auctoritatem in bello acquisitam non valere, donec populus consentiat. Sed hæc opinio doctrinæ Protestantium, cui adhærebant dicti auctores, sat conformis, ideis communiter receptis et consuetæ omnium sæculorum praxi repugnat.

PUNCTUM SECUNDUM. — De potestate pacem concludendi et foedera ineundi.

Potestas de pace tractandi, eamque concludendi, necessario annexa est potestati bellum faciendi ; id nemo inficiari potest. Omnis ergo et sola auctoritas suprema foedera pacis iniri valet.

Duplex distinguitur pax publica, una, scilicet, ad tempus, et dicitur induciæ (*trêve*) vel armorum suspensio ; altera vero in perpetuum, quæ et plena dissidiorum compeditio.

Certum est supremas auctoritates ex jure gentium strictissime obligari foedera pacis et cunctas conditions in eis expressas et ab utraque parte libere subscriptas observare. Attamen, ut partes contrahentes arctioribus vinculis inter se devinciantur, solemnitatem juramenti adhibere solent, obsides sibi mutuo saepè tradunt : aliæ auctoritates supremæ ut mediatices foederi participant, et pro religiosa observatione ejus fidejussores sese constituant, promittentes auxilium contra partem quæ, sine causis legitimis, prima illud frangeret.

Quæritur utrum suprema potestas aliquam portionem ditionum suarum, v. g., urbes, castella, etc., per contractum valide cedere possit.

R. Plures auctores id negare videntur ; ad validitatem enim hujusce cessionis expressum vel tacitum populi consensum requirit Grotius, l. III, ch. 20, n. 5, sic etiam